

Restaurátorképzés a jászvásári Művészeti Egyetemen

Bartos Jenő

A jászvásári Művészeti Egyetem¹ keretében működő festményrestaurálás szak, teljes nevén „A műalkotások restaurálása és konzerválása”, a Képzőművészeti Kar² nyolc tagozatának egyike. A jászvásári restaurátorképzés, a Kolozsváron, Temesváron, Nagyszebenben és Bukarestben működő felsőoktatási intézmények mellett, a helyi és az országos szintű szakemberképzés egyik fontos egyetemi központja.

A restaurálás szak, a többihez viszonyítva, a Képzőművészeti Kar legfiatalabb tagja. Létrejöttét 1990-ben, az újonnan megjelent szakok közül a Falfestészet (Artă Murală), akkori elnevezése szerint „Monumentális Művészet és Restaurálás” alapozta meg. Ennek keretében működött egy Műalkotások restaurálása és konzerválása című opcionális program, megfelelő szaktantárgyakkal. Mivel ez nagy sikernek örvendett – más szakok diákjai is érdeklődtek iránta – megérlelődött egy önálló restaurálás szak létrehozásának gondolata. Az elhatározást tett követte, így 1996. november 20-án kérvényt nyújtottunk be a Tanügyminisztériumhoz az ideiglenes működés engedélyezésének érdekében, amit hamarosan jóvá is hagytak.³ Így az 1997–98. tanévtől szakunk megkezdhetette működését, két szakmai irányban, a freskó- és a tempera-festészeti alkotások restaurálásának oktatását választva. A főbb irányelvek már induláskor körvonalazódtak: elsősorban a tudományos és a művészeti összetevők közötti egyensúly betartása, az elméleti és a gyakorlati tevékenység közötti arány helyes megállapítása. Mi például úgy láttuk jónak, hogy a restaurátoroknak a gyakorlatban is meg kell ismerniük a festészetet, így bevezettünk két művészeti tantárgyat, a művészi rajzot és festészetet, amit számos külföldi egyetem mellőz (1. kép), ugyanakkor az egyszerű beiratkozás helyett megtartottuk a felvételi versenyvizsgák hagyományos módszerét.

A kezdeti évek után szakunk megerősödött, aminek eredményeképpen 2007-ben alapképzési (BA) szinten, majd 2009-ben mesterfokozati szinten (MA) is megszereztük a további működést lehetővé tevő jogosítványt. Jelenleg szakunk az elindított irányban halad, egy jól működő, aránylag kis tanári közösség vezetésével: dr. Carmen Solomonea egyetemi docens, a restaurálás

1. kép. Restaurátorhallgatók rajz műtermi gyakorlata.

2. kép. Bogdan Gavrilean, Bogdan Ungurean (bal oldalon), Bartos Jenő (középen) és hallgatók.

szak koordinátora és a falfestészeti specializáció irányítója, dr. Cornelia Bordașiu egyetemi adjunktus, a temperafestészeti specializáció irányítója, Octaviana Marincaș vegyész-mérnök-adjunktus, a tudományos kutatás és a műemlékvédelmi projektek szakértője; mellettük még négy, kinevezett vagy óraadó kollégánk dolgozik. Megemlítenénk néhány volt diákot is, akik ma a restaurátor

¹ A jászvásári (Iași) Művészeti Egyetem (Universitatea de Arte George Enescu) Románia egyetlen olyan felsőfokú intézménye, amely egybeveti a Zenét, a Színháztudományt és a Képzőművészetet.

² Hivatalos elnevezése: Képzőművészeti és Diszítőművészeti Kar.

³ A restaurálás szak létrehozásának kezdeményezője és szervezője prof. Bartos Jenő volt.

3. kép. Mikroszkópos anyagvizsgálat gyakorlat.

6. kép. Retusálás gyakorlat.

4. kép. Farestaurálás műtermi gyakorlat.

5. kép. Falkép restaurálás műtermi gyakorlat.

szakmában, múzeumokban vagy privát munkaterületen dolgoznak. Közülük Alina Budianu, Maria Pascal, Bogdan Maxim és Tüzes István falfestmény-; Robert Cobuz, Roxana Bolota, Camelia Livadaru és Mara Zsuzsa pedig tempera-festmény restaurátorok. Ugyancsak nálunk végzett két fiatal kollégánk, Bogdan Gavrilean és Bogdan Ungurean adjunktus is (2. kép).

A továbbiakban, néhány szóban körvonalazzuk szakunk teljesítményeit és közeli terveit. Kiemelendő, hogy már az első években nagy hangsúlyt fektettünk a hallgatók egyéni munkájára, mint tanulmányi módszerre, az elméleti és a gyakorlati szempontok egyensúlyban tartására, ami az elméleti kurzusokkal párhuzamosan tartott laboratóriumi munkák (3–6. kép), a rajz és a festőtechnikák heti gyakorlatát jelenti megfelelően berendezett műtermekben, ugyanakkor betartva a heti kötelező négy óra és a nyári kéthetes gyakorlat kereteit is. A heti összóraszám 18–22 körül van.

A másik sikeresen alkalmazott módszer a műemlékek „élőben” való megismerése volt, a műalkotások – ikonok, festett bútorok vagy falfestmények – helyszíni tanulmányozása, mint például Suceaván, Popăuțiun, Pătrăuți-on és több jászvásári helyen. Ezirányú érdeklőségeink közül a legfontosabb műalkotás, az UNESCO, a Japan Trust Fund for Heritage és a Művelődési Minisztérium védnöksége alatt álló probotai templom volt (Suceava megye), ahol 1996 és 2001 között falfestmény restaurálási munkálatok folytak. Egyetemi hallgatónk itt talákoztak először egy, az UNESCO Világörökséghez tartozó műemlékkel, ahol a különböző restaurálási problémák megismerése mellett, tanáraik és más szakemberek felügyelete alatt dolgozhattak is. A temperafestészet terén az első fontosabb próbatétel a putnai (Suceava megye) kolostortemplom ikonosztázanak restaurálása volt 2002 és 2003 között, az Országos Műemlékvédelmi Bizottság jóváhagyásával, dr. Cornelia Bordașiu közvetlen irányítása alatt. Jelenleg két, szakmai szempontból jelentős munkaterületen dolgoznak az erre érdemes, kiválasztott hallgatónk és végzőseink: az egyik, a dr. Carmen Solomonea által koordinált munka a Suceava megyei Dragomirna kolostortemploma falfestményeinek restaurálása, a másik a jászvásári „Banu” templom ikonosztázanak és egyéb ikonjainak a res-

7. kép. Falfestmény restaurálás gyakorlat.

9. kép. Helyszíni ikonosztáz restaurálás gyakorlat.

8. kép. Helyszíni falfestmény restaurálás gyakorlat.

10. kép.
Helyszíni konzerválás gyakorlat.

taurálása dr. Cornelia Bordașiu vezetése alatt (mindkettő egy-egy európai kulturális program keretében). A műtermi és a műemléki helyszíni munka megfelelő arányának eredményeképpen, alap- és mesterfokozatot végzett hallgatóink az egyetemi tanulmányok befejezése után aránylag könnyen találnak munkahelyet a szakmában (7–10. kép).

Ami a közeljövőt illeti, elérkezett a szakok bővítésének és új szakemberek alkalmazásának lehetősége, alapozva a jelenlegi jó teljesítményű technikai bázisunkra és számítva a szakunk iránti érdeklődésre, amit a felvételi vizsgák alapján készített felmérések tanúsítanak. E tervünk megvalósítását az idén már meg is kezdhettük a papír- és a kő restaurálás tantárgyainak bevezetésével, és bízunk abban, hogy hamarosan az olajfestészet restaurálásának oktatását is bevezethetjük.

Hogy minél átfogóbb képet nyújtsunk szakunk munkásságáról, teljesítményeiről, az alábbiakban bemutatjuk azokat a fontosabb tevékenységeket, amelyek által mára már közismertekké váltunk szakterületünkön, egyetemi, helyi és országos szinten. Az eltelt évek során gazdag, sokoldalú tevékenységről számolhatunk be, mint például a szakmai konferenciákon való rendszeres szereplésről, az egyetemi és műemlékvédelmi kutatási tervekben (grantok) való állandó részvételről, tudományos és művészeti események helyi és országos szintű rendezéséről. Ezekből kiemeljük a 2001-ben, a jászvásári Kultúrpalotá-

ban Restaurálás és Konzerválás az Egyetemen c. országos szintű kollokviumot, amit a CEEX „Cultural Heritage”, a British Council és a „Moldova” Nemzeti Múzeum támogatásával rendeztünk, és ahol képviseltette magát az ország minden egyetemének restaurálási szakosztálya. A leggyakoribb eseményeket az egyetemünk által szervezett Művészeti Egyetem Napjai évenkénti rendezvényei jelentik. Ezek keretében szakmabeli tudományos értekezésekre és egyetemek-közötti találkozókra kerül sor, amelyekre szakembereken kívül meghívjuk a kulturális élet jelentős személyiségeit. Ezeket az eseményeket képzőművészeti kiállítások rendezésével egészítjük ki, diákok és tanárok szereplésével.⁴ A belföldi egyetemekkel

⁴ A kiállításokat önállóan vagy más szakokkal közösen rendeztük az egyetemen vagy városunk UAP galériáiban. Ezek közül kiemelünk két modellértékű kiállítást a hallgatók legjobb munkáiból: az első a prof. Bartos Jenő által szervezett vallásos témájú kiállítás-sorozat volt: *Az Ikon, kapu az ég felé* címmel 1997 és 2000 között, amit az UAP galériában, Lăpușneanu utca 7/9 szám alatt nyitottunk. A másik a 2001-ben, Bogdan Gavrilean és Bogdan Ungurean fiatal kollégák által rendezett kiállítás, melyre a *Restaurálás és Konzerválás az Egyetemen* témájú kollokvium alkalmából került sor, s melynek a Kultúrpalota egyik galériája adott otthont.

való kapcsolataink közül jelentős volt a marosvásárhelyi Művészeti Egyetemen közösen szervezett tanulmányi program, aminek következményeként 2007-ben létrejöhett a vásárhelyi egyetemen a „Látványtervezési szak”.⁵

Külföldi egyetemekkel való kapcsolataink közül kiemeljük az európai Socrates programot, aminek keretében számos hallgatónknak alkalma nyílt neves egyetemeket közvetlenül is megismerni. Itt említjük meg a bécsi Iparművészeti Egyetem Művészeti és Technológiai Intézetének restaurálás- és konzerválás-tudományi részlegével⁶ kialakult kapcsolatunkat, dr. Johannes Weber professzor szívélyes gondoskodásának eredményeképpen, 2002 és 2006 között. A bécsi látogatások alkalmával több, szakmai tematikus kiállítást rendeztünk a bécsi Román Kulturális Központban.

Egyetemi tevékenységeink keretében, a tudományos kutatással kapcsolatban, első helyen említjük a 2004-ben létrehozott CReART-ot (Conservare, Restaurare, Creație artistică), mint a Képzőművészeti Kar második Tudományos Kutatási Központját. Központunk jelentősen hozzájárul a kutatási tervek megvalósításához, könyvek és más publikációk kiadásához, s védjegye alatt számos képzőművészeti kiállítást is rendeztünk. A Központ segítségével, egyénileg vagy csoportosan, kollégáink résztvettek különböző projektek és kutatások megvalósításában. Ezek közül „A pluridiszciplináris kutatás és egyes restaurálás alatt álló romániai műemlékek felügyelete” a CEMMO 2005–2008 elnevezésű program keretében indult (együttműködve a bukaresti INMI, INOE, CERESC-ART cégekkel és a Műegyetemmel valamint a kolozsvári Transilvania Trust Alapítvánnyal). Másik grantunk a bukaresti British Council kirendeltséggel közösen rendezett „Cultural Heritage: Improvement practice in teaching and learning” program volt, amit az európai szintű Collaborative Project FP7-ENV-2010, 265132, MEMORI – Measurement, Effect Assessment and Mitigation of Pollutant Impact on Movable Cultural Assets. Innovative Research for Market Transfer követett. A többi között jelentősnek tartjuk még a bécsi Iparművészeti Egyetemen 2002-ben közösen kivitelezett projektet, melynek témája a bécsi Iparművészeti Múzeumban őrzött kopt textíliák fizikai-kémiai elemzése volt.

A fentiek mellett meg kell még említenünk a tudományos kutatással kapcsolatos egyéb tevékenységeinket is, különösen a mindig is mértékadó, rangos szakmai találkozásokon való részvételeinket. Így több mint egy évtizedes szereplésünket a műemlékvédelem és a restaurálás időszerű problémáit tárgyaló, a Művelődési Minisztérium és a helybeli „Moldova” Nemzeti Múzeum támogatásával rendezett évi országos találkozók, melyek anyagát A Monumentum című folyóiratban teszik közzé. Ide sorolhatunk még néhány hasonló eseményt, ahol kollégáink egyénileg vagy

⁵ E sikeres tanulmányi program nyomán 2008-ban egy restaurálási szak tervét is összeállítottuk, szintén prof. Bartos Jenő közreműködésével, de bizonyos technikai okok miatt ez a projekt sajnos, nem valósult meg.

⁶ IATCS – Division of Conservation Sciences at the Institute of Art and Technology, University of Applied Arts Vienna (Austria).

csoportosan vettek/vesznek részt, mint például: a George Oprescu Művészettörténeti Intézet középkori szakosztályának ülészekai Bukarestben, a Roman-ban rendezett Országos Városantropológiai Konferencia, a jászvásári A. I. Cuza Egyetem Teológiai Karán rendezett nemzetközi European Symposium on Religious Art, Restoration and Conservation című rendezvény, a Saving Sacred Relics of European Medieval Cultural Heritage nemzetközi szimpóziumok, s más, hasonló összejövetelek, mint például a székyudvarhelyi konferencia.⁷

Az egyéni tudományos kutatás eredményei követhetők egyéb szakterületeken is, mert fontos a szaktananyag, a bibliográfia állandó aktualizálása, új könyvek (tankönyvek) megírása és kiadása, a hazai és külföldi szakfolyóiratokban való publikálás. Ilyen szempontból jelentős szerepe van a CReART-nak,⁸ ugyanis a központ által 2005-től kezdődően, szinte minden évben kiadtunk egyetemünk Artes kiadó-jában egy-egy közös kötetet. Ezek időrendi sorrendben: *Interferențe, creativitate și restaurare în artă (Interferenciák, Kreativitás és Restaurálás a művészetben)*, Artes kiadó, Iași, 2006; *Interdisciplinaritate în restaurare și arte aplicate (Interdiszciplinaritás a restaurálásban és az alkalmazott művészetekben)*, Artes kiadó, Iași, 2007; *Artă și conservare în actualitate (Művészet és restaurálás ma)*, Artes kiadó, Iași, 2010.

Az egyénileg írt és kiadott könyvekből idézzük a fontosabbakat: Bartos Jenő: *Arta murală, interferențe vizual-artistice (Murális művészet, vizuális interferenciák)*, Artes kiadó, Iași, 2006, és *Compoziția în pictură (A kompozíció a festészetben)*, Polirom kiadó, Iași, 2009; Carmen Solomonea: *Voroneț, Popăuți, Probota și Moldovița. Metode tehnice ale picturii murale (Voroneț, Popăuți, Probota és Moldovița. A falfestészet technikai módszerei)*, Artes kiadó, Iași, 2009. valamint Cornelia Bordașiu: *Esz-tétika és restaurálás (Estetică și restaurare)*, Ed. StudIs, Iași, 2010.

Reméljük, hogy a fenti pár sorban sikerült összefogó és reális képet alkotni a jászvásári restaurátorképzésről, bemutatva szakunk tevékenységét, terveit.

Dr. Bartos Jenő

Festőművész, egyetemi tanár
Universitatea de Arte George Enescu
700450 Iași str. Sărărie 189.
E-mail: jenobartos@yahoo.com

⁷ Dr. Bogdan Ungurean és dr. Bartos Jenő mellett, dr. Cornelia Bordașiu rendszeresen résztvesz az udvarhelyi Erdélyi Magyar Restaurátorok Továbbképző Konferenciáján.

⁸ A CReART-Központ célkitűzéseivel kapcsolatban megemlítjük a fiatal kollégák doktori tanulmányokra való beiratkozását és doktori disszertációinak közzétételét, hozzájárulva szakkönyvtárunk gyarapításához (jelenleg minden kolléga vagy már elnyerte a doktori címet, vagy doktorandusz).